

ארץ ישראל, ירושלים ובית המקדש

מאת הרב משה צבי נריה

החוצצת בין ישראל לאביהם שבשמים, ומפרידה בינם לבין עצמם, והוא מאחד את הכלל, כי משהם מטהרים ומתקדשים — מתאחדות הנשמות איחוד פנימי, כ"רזא דאחד".

הרי לנו שארץ־ישראל מקשרת, ירושלים מחברת ובית־המקדש מאחד איחוד מלא.

ועל פי זה, נבין סוד־שיחו של רבי לוי בר חייא: „היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ועוסק בתורה, זוכה להקביל פני שכינה, שנא' (תהלים פ"ד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון" (ברכות ס"ד, א). מחיל — מריבועים של תפלת־רבים, אל חיל — ללימוד תורה ברבים, בחבורה, „יראה אל א' בציון" — זוכה למצות יראה כל זכורך את פני ד' וגו' [בבית־המקדש], שהיא קבלת פני שכינה" (מהרש"א).

שלוש דרגות הן: בית הכנסת הוא בבחינת ארץ ישראל, בית המדרש הוא בבחינת ירושלים, ו"ד' אמות של הלכה" הן בבחי' בית־המקדש.

כך שנינו במס' ברכות (ח, א): „אמרו לו לר' יוחנן איכא סבי בבבל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב אבל בחו"ל לא, כיון דאמרי לי' מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להר", ומפרש המהרש"א „שבתי כנסת שבבבל הרי הם כאילו

„ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א', י"ז, כא; ועי' זוה"ק ויקרא דף צ"ג, ב) — ארץ ישראל היא המקשרת את עם ישראל, היא העושה אותו לחטיבה אחת, ולא נכנסה לתקפה הערבות הכלל־ישראלית אלא משעברו ישראל את הירדן (סנהדרין מ"ג, ב). אבל זו רק ערבות, קשר הדדי [ועי' מה שכתב הגאון הנצי"ב ז"ל במרומי שדה, שבת צ"ח, ב, ד"ה: והא כתיב תמים וכו', דקשר אינו מחבר להיות דבר אחד].

ברם גדולה מזו נאמר בירושלים: — כעיר שחבורה לה יחדו — שמחברת ישראל זה לזה" (ירושלמי בבא־קמא פ"ג, ה"ז) — בירושלים מגיעים ישראל לידי התחברות — היא דרגא יותר עמוקה, יותר שלמה של הדדיות — „כל המחובר לטהור — טהור" (משנה כלים פי"ב ב'), ו"כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע" (שבת פ"א, א).

וגדולה מזו נאמר בבית המקדש: — „כי ישראל הם מתאחדים ע"י בית המקדש, שהיה להם כהן אחד ומזבח אחד, ונאסרו הבמות, שלא יהיה פירוד וחילוק בישראל, לכך בית־המקדש על ידו הם אומה אחת שלמה" (מהר"ל מפראג ז"ל, „נצח ישראל", פרק ה').

ונראה להוסיף ולבאר, כי ביהמ"ק נקרא „והלבנון" — שמלבין עוונותיהם של ישראל" (יומא ל"ט, ב), ומעביר את תולדות־החטא,

כך שנינו בברכות ח', א: "הכי אמר רב חסדא מאי דכתיב אוהב ד' שערי ציון מכל משכנות יעקב (תהלים פ"ז, ב) — אוהב ד' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות" — — — "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה". ופ"י המהרש"א: "דמזמן שביהמ"ק קיים היתה שם לשכת־הגזית, שמשם יוצאת הלכה פסוקה [כאבני גזית מסותחות], ועכשיו שחרב ביהמ"ק אותן ד' אמות של הלכה — — — מקום מצוין וקבוע להלכה פסוקה היא תחת [במקום] לשכת־הגזית שבבית המקדש".

ד' אמות של הלכה שהם "מקום התורה" ששם קביעות התורה וההוראות בכל יום" (רבינו יונה), הם במקום בית המקדש. "מפני שעיקר התורה היא ההלכה — — — וכאשר ההלכה היא הלכה פסוקה, אינה נוטה מנקודת האמת — — — ולכך נקראת הלכה כי ההולך הולך בדרך הישר, אינו נוטה לימין ולשמאל — — — ודבר זה רמזו בפרק הי' נוטל (סוטה כ"א), שאמרו: "הגיע לפרשת־דרכים ניצול מכלם, מאי פרשת דרכים, אמר מר זוטרא זהו ת"ח דמסיק שמעתתא אליבא דהילכתא — — — שהדרך ההוא נבדל מן הדרכים ההולכים לימין או לשמאל — — — שההלכה הפסוקה — — — מביאה אותו לחיי עוה"ב — — — [כין] ההלכה הפסוקה היא [ה]עולם הברור והגמור" (מהר"ל מפראג, דרך חיים, אבות סוף פ"ג).

התפילה היא פנייתו של האדם אל ד', פניה אשר פסגתה היא ההקרבה העצמית — העקדה. תפלה זוהי "עבודה שבלב", שבטויה המלא היא עבודת הקרבנות בבית־המקדש, על גבי המזבח שהיה המשך למעשה־העקדה. התורה היא פנייתו של הקב"ה אל האדם, פניה אשר פסגתה הוא מעמד־הר־סיני,

על האדמה, בארץ ישראל, שהרי יקבעו ל־עתיד בא"י" (ע"י מגילה כ"ט, א).

ודומה לזה מה שכתב מהר"ל מפראג ז"ל: "כאשר מתפללים עם הציבור, והם מתאספים ומתקבצים אל ד' — זוהי יציאה מרשות ה' אומות, והתעלות מתוכם אל ד', וזה נקרא שפודה ישראל מן האומות" (נצח ישראל, פרק י').

למעלה מבתי־הכנסת לתפילה — בתי־המדרש לתורה, שהן בדרגת ירושלים:

כך שנינו במס' מכות (י', א): "אמר ר' יהושע בן לוי, מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, מי גרם לרגלינו שתעמודנה במלחמה — שערי־ירושלים שעוסקים בתורה" — משמע שכל שער שעוסקים בו בתורה משערי־ירושלים הוא. ולימוד תורה בחבורה מתברר את הלומדים כירושלים המחברת ישראל זה לזה. "אני חזמה — זו תורה" (ב"ב ז', ב).

"מאי כל עדת ישראל, אלא אינון דאשר תכחן בירושלים, דהא מתמן נפקא אורייתא לכל עמא" (זה"ק ויקרא, דף כ').

וכאותה ששנינו: "התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? — כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים" (ב"ב כ"א, א, עיי"ש בתוס' ד"ה כ').

ונראה להוסיף, דכיון ד"כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת" (אבות ג' ט') ראו לקבוע מקום תלמודה של חכמת־התורה, בעיר שאברהם אבינו קראה יראה, ששמה ו' זכרה מעורר ליראת־שמים — "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" (בראשית כ"ב, יב).

ולפי זה כל בית־מדרש שעוסקין בו בתורה הוא בבחי' ירושלים, ומטעם זה הרשו לעצמם אבותינו לכנות עיר שיש בה ריבוי־תורה בשם ירושלים, כגון ירושלים־דליטא וכדומה.

למעלה מבית־המדרש — ד' אמות של הלכה" שהן בדרגת בית־המקדש:

למודה ולעיונה לשמה, ועולה עוד יותר ומת-
 אמץ להגיע למיצויה, לברור הלכותיה-הלי-
 כותיה, תלמוד לשם מעשה, נתיבות חי-עולם
 — לשם אורת חי-שעה, והוא מקריב עצמו
 לשמים, ותורתו הופכת לתפלה, לקרבן-תמיד,
 כליל על המזבח, הריהו זוכה, שהקב"ה מגלה
 לו רזי-תורה, ממשיך עליו אורה-ארו, הוד-
 כתב-הלוחות, „דבר-ד' — זו הלכה“ (שבת
 קל"ח). ועליו נאמר „וד' עמו — שהלכה
 כמותו בכל מקום“ (סנהדרין ק"ג, א) —
 הארון והמזבח בו חוברו יחדו.
 „וד' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום (סנהד-
 רין ק"ג, א) — כי הוא יתברך אמת, וכאשר
 דברי אמת לפי הלכה — אז הקב"ה עמו“
 (נצה ישראל, פ' ל"ב).

„דזה שההלכה כמותו הוא מפני שד' עמו,
 וזהו דוקא כשהוא בטל לאלקות — — —
 דוקא את, הוא כלי, שתאיר בו האמת כמו
 שהיא“ (אדמו"ר הרשב"ז ז"ל מליובאוויץ, קנ"ג-
 טרס עץ החיים, עמ' 40).

וזהו סוד-שיחו של ר' חייא בר אמי משמיה
 דעולא: „מיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה
 בעולמו אלא ד' אמות של הלכה“, כי שם
 המשך עיקר עילוי של בית-המקדש, כי
 הפך הלומד לבו למזבח, ושיכן הקב"ה
 במוחו שכינת הארון.

ולפי האמור: „עתידים בתי-כנסיות שיקבעו
 בארץ-ישראל“, ואילו בתי מדרשות — יקבעו
 בירושלים, וד"א של הלכה — יתוספו על ה-
 עזרות של בית-המקדש.

מתן-תורה, מתן הלוחות, והמשכה הוא בר-
 אוהל-מועד ואח"כ בבית-המקדש, דרך הארון
 שבו היו לוחות הברית — „התורה והלוחות
 שהם בארון, הם עצם החיבור שיש לקב"ה עם
 ישראל“ (נצה ישראל, פרק ה'). ונרמז הדבר,
 בקריאת האמה שבין הקודש לקה"ק — טרקסין
 „טרקסין — פי' ר"ת שסוגר על הלוחות שנתנו
 מסיני“ (ב"ב ג', א, תד"ה טרקסין).

וכשהמזבח והארון, עמדו סמוכים זה לזה
 במקום אחד — בבית-עולמים — הגיעה לשל-
 מותה האחדות המלאה, הדבקות הגמורה: „אני
 לדודי ודודי לי“.

[ועי' המאירי מגילה ט', ב, שתורת מקדש
 — לאיסור במות — היא רק במקום שהארון
 והמזבח נמצאים יחד: „מזבח וארון עמו“].
 „ונתת אותו בין אוהל מועד ובין המזבח“ —
 הטהרה [של הכיור] מוכרחת לבוא מתוך הר-
 השפעה של השכל ושל הרצון. יסוד אורי-
 השכל במקורו הוא הדבור האלקי, אשר אלה-
 מועד נוסד לשמו — „ואשר אועד לך שמה“.
 והמזבח הוא מקור העלאת הרצון [של האדם],
 יסוד ההקרבה — „לרצון לפני ד'" (מרן
 הגראי"ה קוק זצ"ל, עולת ראיה, ח"א, עמ'
 קי"ט).

אכן, גם אחרי חורבן ביהמ"ק, נשארה ירושת
 פליטה לאותה האחדות, שבין הארון והמזבח,
 שבין הקב"ה לאדם, היכן? — בד' אמות של
 הלכה.

כשאדם מישראל משעבד עצמו לתורה, ל-